

**Autoreferat  
osiągnięć naukowo-badawczych, dydaktycznych,  
popularyzatorskich i organizacyjnych**

**Dr Agnieszka Brelik  
Zakład Polityki Gospodarczej  
i Turystyki  
Zachodniopomorski Uniwersytet  
Technologiczny w Szczecinie**

## Spis treści

1. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe według daty ich uzyskania	3
2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych	4
3. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)	5
3.1. Tytuł osiągnięcia naukowego, wydawnictwo, miejsce i rok wydania, strony, autor	5
3.2. Charakterystyka badań	5
4. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych	15
5. Charakterystyka ilościowa dorobku publikacyjnego	21
6. Działalność dydaktyczna, popularyzatorska oraz organizacyjna	24

## 1. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe według daty ich uzyskania

- 1998** Dyplom ukończenia 4-letnich studiów dziennych magisterskich na Wydziale Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej Akademii Rolniczej w Szczecinie (obecnie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie), na kierunku Ekonomia w zakresie *rynek wewnętrzny i międzynarodowy*, potwierdzający uzyskanie tytułu magistra w dniu 9 czerwca 1998 r. Praca magisterska napisana nt. *„Publiczny obrót papierami wartościowymi w latach 1991-1998”*.  
Dyplom nr 353/98 wydany 9 czerwca 1998 r. w Szczecinie.
- 2000** Dyplom ukończenia dwusemestralnego Studium Podyplomowego z zakresu Rachunkowości na Wydziale Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej Akademii Rolniczej w Szczecinie (obecnie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie), dokumentujący uzyskanie kwalifikacji w zakresie rachunkowości i finansów.  
Dyplom wydany 5 maja 2000 r. w Szczecinie.
- 2000** Dyplom ukończenia dwuletniego Studium Pedagogicznego na Wydziale Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej Akademii Rolniczej w Szczecinie (obecnie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie), dokumentujący uzyskanie kwalifikacji pedagogicznych do pracy nauczycielskiej.  
Dyplom nr 401 wydany 15 grudnia 2000 r. w Szczecinie.
- 2002** Dyplom uzyskania stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii, nadany uchwałą Rady Naukowej Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie z dnia 25 lutego 2002 r., na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pt. *„Strategia doradztwa w procesie modernizacji rolnictwa w warunkach integracji z Unią Europejską”*. Promotorem w przewodzie doktorskim był prof. zw. dr hab. Antoni Mickiewicz, recenzentami byli: prof. dr hab. dr h.c. Marek Kłodziński i prof. zw. dr hab. Andrzej Piotr Wiatrak.

## 2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- Październik 1998 – luty 2002** Doktorantka w Katedrze Doradztwa w Agrobiznesie, Wydział Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej w Szczecinie (obecnie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie).
- Kwiecień 2002 – maj 2004** Adiunkt w Katedrze Doradztwa w Agrobiznesie na Wydziale Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej Akademii Rolniczej w Szczecinie (obecnie Wydział Ekonomiczny Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie).
- Maj 2004 – luty 2010** Adiunkt, Kierownik Pracowni Turystyki w Katedrze Doradztwa w Agrobiznesie na Wydziale Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej w Szczecinie Akademii Rolniczej w Szczecinie (obecnie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie).
- Luty 2010 – luty 2014** Adiunkt, Kierownik Pracowni Turystyki w Zakładzie Polityki Gospodarczej i Turystyki na Wydziale Ekonomicznym Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie.
- Luty 2014 – obecnie** Adiunkt w Zakładzie Polityki Gospodarczej i Turystyki na Wydziale Ekonomicznym Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie.

Od 15.04.2002 r. do chwili obecnej jestem zatrudniona na stanowisku adiunkta na Wydziale Ekonomicznym Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie (poprzednio Akademia Rolnicza w Szczecinie). Przez okres ośmiu lat pracowałam w Katedrze Doradztwa w Agrobiznesie, której kierownikiem był prof. dr hab. Antoni Mickiewicz. Częścią integralną katedry była Pracownia Turystyki, której byłam kierownikiem przez okres dziesięciu lat. W wyniku zmian organizacyjnych od lutego 2010 r. pracuję na stanowisku adiunkta w Zakładzie Polityki Gospodarczej i Turystyki, którego kierownikiem jest dr hab. Bogusław Stankiewicz, prof. ZUT w Szczecinie.

### 3. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

#### 3.1. Tytuł osiągnięcia naukowego, wydawnictwo, miejsce i rok wydania, strony, autor

Jako główne osiągnięcie wynikające z ustawy, wskazuję monografię pt. *Dobra publiczne na obszarach wiejskich jako czynnik rozwoju działalności agroturystycznej na Pomorzu Zachodnim*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2015, ISBN978-83-01-18238-0, ss. 243, autor: Agnieszka Brelik.

Monografia jest efektem badań prowadzonych w ramach projektu badawczego, którego byłam kierownikiem, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki w Krakowie na podstawie decyzji numer DEC-2011/01/B/HS4/02858 z dnia 13 listopada 2011 r.

#### 3.2. Charakterystyka badań

Obszary wiejskie podlegają ewolucji w zakresie funkcji jakie pełnią. O ile jeszcze w latach 80-tych XX w. dominowała funkcja produkcyjna (rolnicza), o tyle obecnie coraz ważniejszą staje się funkcja turystyczno-rekreacyjna. Obszary wiejskie i rolnictwo dostarczają bowiem liczne dobra publiczne, takie jak (Van Huylenbroeck, Durand 2003; Brouwer 2004; Cahill 2001): zachowanie bioróżnorodności, utrzymanie walorów estetycznych krajobrazu, wolną przestrzeń, zapewnienie warunków dla rekreacji, akumulację wody, odżywczy recykling i utrwalenie dzikiej przyrody, ochronę przed zjawiskami atmosferycznymi czy ochronę przeciwpowodziową. Działalność agroturystyczna sprzyja tworzeniu i waloryzacji dóbr publicznych, a te z kolei na zasadzie sprzężeń zwrotnych stymulują zainteresowanie agroturystyką zarówno na poziomie gospodarstw rolnych, jak i samorządów. Pojawia się więc problem waloryzacji i oceny pozaprodukcyjnych funkcji rolnictwa (*noncommodity outputs of agriculture*). Ponadto nasuwa się następujące pytanie – czy dostarczanie przez obszary wiejskie i rolnictwo w agroturystyce zarówno dóbr rynkowych, jak i pozarynkowych, wśród których występują dobra merytoryczne i publiczne (*merit and public goods*) pozwala na mierzenie i wartościowanie efektów działalności agroturystycznej.

Interesujące z punktu widzenia naukowego są więc wątki dotyczące efektów zewnętrznych, głównie środowiskowych i sposobu ich pomiaru, a wynikające jednocześnie z coraz większego znaczenia problemów dotyczących ochrony środowiska i paradygmatu ekologizacji ekonomii.

Analizując polską i zagraniczną literaturę naukową z zakresu wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, teorii wyboru publicznego oraz zrównoważonego rozwoju, zauważyłam:

- ✓ Lukę teoretyczną polegającą na niedostatecznym rozpoznaniu związków między podażą dóbr publicznych na obszarach wiejskich, a prowadzeniem działalności agroturystycznej w gospodarstwach rolnych w warunkach wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej;
- ✓ Lukę empiryczną w zakresie kwantyfikacji, waloryzacji i wpływu dóbr publicznych na wyniki ekonomiczne gospodarstw agroturystycznych i gmin.

Identyfikacja powyższych luk doprowadziła mnie do sformułowania **głównego celu pracy**, tj. oceny wpływu dóbr publicznych występujących na obszarach wiejskich na działalność i rozwój gospodarstw agroturystycznych. Do celów cząstkowych zaliczyłam:

- ✓ usystematyzowanie pojęć związanych z dobrami publicznymi,
- ✓ zidentyfikowanie mierników wartości dóbr publicznych oraz przedstawienie sposobów ich wyceny,
- ✓ zdefiniowanie i wycenę dóbr publicznych dostarczanych przez obszary wiejskie i rolnictwo w agroturystyce,
- ✓ rozpoznanie zależności między atrakcyjnością regionu a wyceną dóbr publicznych,
- ✓ określenie zależności między potencjałem ekonomicznym gmin a syntetyczną miarą ich atrakcyjności,
- ✓ ustalenie wpływu dóbr publicznych na dochodowość gospodarstw agroturystycznych,
- ✓ określenie wpływu dóbr publicznych wytwarzanych w przestrzeni jednostek administracyjnych poza rolnictwem, na wielkość uzyskiwanych dochodów w gminach.

Mając na uwadze powyższe cele sformułowałam następujące hipotezy badawcze:

- H<sub>1</sub>: *Rozwój agroturystyki jest zdeterminowany występowaniem dóbr publicznych.***
- H<sub>2</sub>: *Rozwój funkcji turystycznej gospodarstw rolnych prowadzi do ograniczenia działalności rolniczej.***
- H<sub>3</sub>: *Dobra publiczne dostarczane przez obszary wiejskie i rolnictwo podlegają waloryzacji rynkowej poprzez wpływ na dochody gospodarstw rolnych i gmin.***

Problemy badawcze sprowadziły się głównie do:

1. Sformułowania narzędzi oceny wartości dóbr publicznych;
2. Ustalenia wpływu oddziaływania dóbr publicznych na dochody osiągane przez gospodarstwa agroturystyczne i gminy.

*PLW*

Zważywszy na złożoność prezentowanej problematyki oraz świadomość ograniczeń badań dotyczących wyceny dóbr publicznych i wskazania ich wpływu na rozwój gospodarstw agroturystycznych i gmin wyznaczyłam trzy zakresy badawcze:

- ✓ Po pierwsze, zakres podmiotowy, obejmujący właścicieli gospodarstw rolniczych prowadzących działalność agroturystyczną;
- ✓ Po drugie, zakres przedmiotowy, dotyczący uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju turystyki na obszarach wiejskich w ramach koncepcji wielofunkcyjnego rolnictwa;
- ✓ Po trzecie, zakres przestrzenny dotyczący realizacji w/w koncepcji w regionie Pomorza Zachodniego, cechującym się dużą podażą środowiskowych dóbr publicznych.

W pracy posłużyłam się wielorakimi metodami badawczymi, wśród których należy wymienić studia literatury przedmiotu oraz metody statystyczne (**rozdział pierwszy**). W ramach tych pierwszych dokonałam przeglądu i krytyki literatury krajowej jak i zagranicznej, stanowiły one bazę do przeprowadzenia badań empirycznych. W odniesieniu do metod statystycznych kluczowy był brak w literaturze przedmiotu badań dotyczących wyceny dóbr publicznych dostarczanych przez obszary wiejskie i rolnictwo w agroturystyce.

Pierwszą metodę, którą użyłam w pracy była ankieta z wykorzystaniem kwestionariusza. Badania przeprowadzono w roku 2012 roku w gminach Pomorza Zachodniego, w których gospodarstwa rolne prowadzące działalność agroturystyczną osiągały jednocześnie wielkość ekonomiczną większą niż 4 ESU. Istotny był bowiem element aktywności ekonomicznej wynikający z produkcji rolnej. Liczba takich gospodarstw w województwie zachodniopomorskim wynosiła blisko 190. Badania przeprowadzono na pełnej populacji, jednak ze względu na odmowę odpowiedzi przez część respondentów, a także błędy powstałe w trakcie wypełniania dokumentów, ostatecznie do oceny przyjęto 150 kwestionariuszy wywiadu. Badania zostały zrealizowane w formie wywiadów standaryzowanych przeprowadzonych przez wykwalifikowanych ankierów współpracujących z Ośrodkami Doradztwa Rolniczego (ODR), tzn. inspektorów mających długoletnie doświadczenie w realizacji tego typu badań. Pozwoliło to na uzyskanie materiału statystycznego o relatywnie wysokiej wiarygodności oraz prawidłowości formalnej. Narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu, którego poprawność merytoryczna została zweryfikowana podczas badań pilotażowych przeprowadzonych w 2011 roku na próbie 40 gospodarstw agroturystycznych oraz w toku konsultacji z pracownikami ODR-u. Do obliczenia poszczególnych kategorii bilansu oraz rachunku zysków i strat zastosowałam

metodykę systemu rachunkowości rolnej FADN. Wyniki z przeprowadzonych badań pozwoliły mi na uzyskanie informacji na temat struktury demograficzno-społecznej i potencjału ekonomicznego badanych gospodarstw agroturystycznych na Pomorzu Zachodnim. W tej części pracy stosowałam zróżnicowane metody badania współzależności, wskaźniki i testy statystyczne, m.in., współczynniki korelacji rang Spearmana, test U Manna-Whitneya, testy niezależności chi-kwadrat.

Kolejną metodą, która posłużyła mi do oceny przestrzennego zróżnicowania poziomu atrakcyjności 103 gmin województwa zachodniopomorskiego pod kątem możliwości rozwoju w nich gospodarstw agroturystycznych, była metoda rangowania na podstawie wskaźnika Hellwiga. Za jej pomocą dokonałam autorskiej typologii gmin, co pozwoliło mi na ukazanie ich zróżnicowania oraz określenie zależności między zmiennymi opisującymi dane gminy a rozwojem gospodarstw agroturystycznych.

Metoda ta pozwoliła mi również na ocenę przestrzennego zróżnicowania badanych gmin ze względu na występowanie w nich dóbr publicznych. W badaniach dobra publiczne zostały potraktowane jako dobra wolne, dostarczane przez naturę, czyli pozyskane przy zerowym koszcie alternatywnym dla konsumenta. Realizując badania, kryterium doboru dóbr publicznych z jednej strony uwarunkowany był dostępnością danych statystycznych, z drugiej natomiast studiami literatury przedmiotu. Opracowana typologia gmin ze względu na występowanie w nich dóbr publicznych stała się podstawą do weryfikowania przedstawionych w pracy hipotez badawczych.

Wyniki badań ankietowych zostały poddane ocenie metodami statystyki opisowej i testami Kruskala-Wallisa, a następnie pozwoliły na ustalenie zależności między zmiennymi ekonomicznymi w badanych gospodarstwach agroturystycznych a dobrami publicznymi charakteryzującymi poszczególne typy gmin. Wstępne wyniki z przeprowadzonych badań zainspirowały mnie do podjęcia próby waloryzacji dóbr publicznych. W efekcie powstały cztery modele, które szczegółowo zostały opisane w dalszej części autoreferatu. Dokonując waloryzacji dóbr publicznych w otoczeniu badanych gospodarstw agroturystycznych (modele 1-4) zastosowałam krokową metodę najmniejszych kwadratów (KMNK) używając do modelowania 36 zmiennych (pierwotnych i wtórnych).

W pracy wykorzystałam dane z rejestracji bieżącej prowadzonej przez: Główny Urząd Statystyczny, Wojewódzkie Urzędy Statystyczne, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Instytut Turystyki, Ośrodek Doradztwa Rolniczego (ODR) w Barzkowicach. Analizy statystyczne oraz modelowanie zostały wykonane w programie StatSoft, Inc. (2014). STATISTICA, version 12.



Przeprowadzone badania pozwoliły na sformułowanie wniosków odnośnie badanych zjawisk w skali ogólnopolskiej dla gospodarstw rolnych prowadzących działalność agroturystyczną o sile ekonomicznej powyżej 4 ESU.

W ekonomii klasycznej wartość zasobów naturalnych i środowiska nie była przedstawiana w porównywalnych wartościach ekonomicznych, często nie była brana pod uwagę w procesach decyzyjnych. Głównym problemem ekonomistów był więc fakt, że pewne dobra nie pojawiają się na rynku, a tym samym trudno dokonać ich waloryzacji. Sytuacja uległa zmianie, gdy dobra o charakterze wspólnym (przede wszystkim środowiskowe), stały się jednym z głównych elementów tworzenia polityki rozwoju obszarów, na których występują. W **drugim rozdziale** książki omówiłam przede wszystkim istotę i rolę dóbr publicznych jaką pełnią w rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwie, w tym w agroturystyce. Podkreśliłam również potrzebę ich wyceny dokonując najpierw ich klasyfikacji w kontekście wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, w tym w agroturystyce. W tej części książki znalazły się powołania i kilku akapitowe fragmenty, głównie dotyczące metod badawczych, wcześniej opublikowanych prac, przede wszystkim artykułu opublikowanego w języku angielskim nt. *Issues of public goods in multifunctional development of rural areas*. Economic Science for Rural Development, No. 30, Jelgava 2013, ISSN 1691-3078, p. 28–31 (współautor A. Matuszczak) oraz artykułu nt. *Agroturystyka versus dostarczanie dóbr publicznych – w poszukiwaniu wskaźników wyceny*, [w:] A. Czyżewski, B. Klepacki (red.), *Problemy rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej w pierwszej dekadzie członkostwa Polski w Unii Europejskiej*. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa, s. 584–596. W pracy podkreśliłam wagę pomiaru dóbr publicznych wskazując konieczność wielowymiarowego badania na poziomie regionalnym.

Ze względu na wzrost znaczenia naukowej kwestii wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich punktem wyjścia do analiz empirycznych było określenie jego istoty. W **trzecim rozdziale** zwróciłam szczególną uwagę na aspekty społeczno-gospodarcze i przestrzenne jego rozwoju. W pracy skoncentrowałam się na podstawowych kwestiach dotyczących koncepcji wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i wielofunkcyjności rolnictwa, wskazując przede wszystkim na problem rozwijania pozarolniczych funkcji gospodarki obszarów wiejskich. Zróżnicowanie obszarów wiejskich wynika zarówno z odmiennego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz warunków przyrodniczych. W tej części pracy zaprezentowałam odniesienie zjawisk związanych z turystyką do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Problematykę turystyki na tle zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich rozpatrzyłam w perspektywie środowiska przyrodniczego. Zaprezentowana przeze mnie koncepcja trwałego rozwoju łączy różne punkty widzenia i dyskusje z przedstawicielami wielu dyscyplin badawczych. Ważna jest również z metodycznego punktu widzenia, stanowi bowiem podstawę wskazania modelowych rozwiązań zrównoważonego rozwoju. W odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju zwróciłam uwagę na jego filozofię, uwzględniając problematykę turystyki zrównoważonej oraz praktyki zapewniające jej poszanowanie. W **czwartej części** pracy zobrazowałam również uwarunkowania rozwoju turystyki w Polsce. Uwzględniając koncepcję rozwoju zrównoważonego, chronimy środowisko naturalne, a jednocześnie stymulujemy wzrost ekonomiczny oraz rozwój społeczny, jednakże przyjmując jednocześnie nadrzędność środowiska w stosunku do rozwoju gospodarczego. Najważniejszym zadaniem, w tej części pracy, było wskazanie przeze mnie współzależności celu ekonomicznego, społecznego i ekologicznego.

Powyższe zależności nabierają szczególnego znaczenia w odniesieniu do turystyki i rolnictwa. Rolnictwo bowiem obok tradycyjnej roli zapewniania bezpieczeństwa żywnościowego, pełni również funkcje pozażywnościowe, między innymi w zakresie obszarów wiejskich czy dostarczania dóbr publicznych. Natomiast rozwój turystyki oddziałuje na ekonomiczne, środowiskowe, społeczne i kulturowe dobra publiczne. Wymaga to zupełnie innej perspektywy badawczej w odniesieniu do sektora rolnego i obszarów wiejskich, w tym agroturystyki. Punktem wyjścia w **rozdziale piątym** było omówienie czynników warunkujących rozwój gospodarstw rolnych w Polsce w ujęciu makroekonomicznym. Następnie podjęłam próbę usystematyzowania terminologii pojęć i typologii gospodarstw agroturystycznych. Uwzględniając aspekty gospodarki przestrzennej przeprowadziłam rangowanie gmin ze względu na możliwości rozwoju w nich gospodarstw agroturystycznych. W efekcie zobrazowałam różnice występujące w tym zakresie na poziomie regionalnym. Podkreśliłam również, że stan rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej jest zróżnicowany nie tylko regionalnie, ale i czasowo, co uwidoczniła przeprowadzona przeze mnie ocena rozwoju gospodarstw agroturystycznych w Polsce.

Agroturystyka jako zjawisko gospodarcze, społeczne, kulturowe jest elementem pobudzającym rozwój regionalny. Rozważaniom poddałam obszar regulacji prawnych odnośnie funkcjonowania agroturystyki jako działalności gospodarczej. W tej części pracy wykorzystałam kilku akapitowe fragmenty, które dotyczyły przepisów prawnych, wcześniej opublikowanego artykułu nt.: *Agroturystyka jako działalność gospodarcza – dylematy*

*i rekomendacje*. Journal of Agribusiness and Rural Development 2(28). Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, ISSN 1899-5241, s. 13–18.

Biorąc pod uwagę to, że rolnictwo trwale związane jest z obszarami wiejskimi i od jego rozwoju zależy także jakość życia mieszkańców wsi. Obszary wiejskie powinny być bardziej żywotne, wielofunkcyjne i tym samym atrakcyjne pod względem zamieszkania, spędzenia wolnego czasu przez osoby z miast. Agroturystyka z tej perspektywy może być postrzegana jako element ochrony integralności zasobów naturalnych czy społeczno-kulturowych, ale również może pełnić ważną rolę w kształtowaniu zarówno atrakcyjności obszarów wiejskich, jak i poprawy sytuacji dochodowej. **Rozdział szósty** w przeważającej części jest empiryczną ilustracją ekonomicznych efektów rozwoju działalności agroturystycznej. W wyniku przeprowadzonych badań określiłam czynniki różnicujące rozwój badanych gospodarstw. W literaturze przedmiotu najczęściej spotyka się podział na uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne determinujące rozwój wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych. Natomiast eksponując ekorozwój wsi oraz zrównoważony rozwój obszarów wiejskich do warunków rozwoju agroturystyki zalicza się przede wszystkim: walory przyrodniczo-kulturowe gminy; atrakcyjność krajobraz; specyfikę regionu, gminy, wsi; atrakcje turystyczne; przystosowanie domów i obejść wiejskich do przyjęcia turystów. W tej części pracy po uwagę wzięłam również czynniki charakteryzujące cechy demograficzne właścicieli gospodarstw agroturystycznych analizując ich decyzje o podjęciu takiej działalności a dotyczące oceny atrakcyjności danej lokalizacji. Badania empiryczne pozwoliły mi zidentyfikować uwarunkowania, motywy, efekty, bariery podejmowania działalności agroturystycznej, ale również kluczowe czynniki jej powodzenia.

Ze względu na to, że w dyskusjach nad wielofunkcyjnością obszarów wiejskich i rolnictwa dominuje problem dóbr publicznych, szczególny nacisk położyłam na ich wycenę w otoczeniu badanych gospodarstw. Bardzo pomocnym okazała się uzyskana autorska typologia czterech grup gmin ze względu na występowanie w nich dóbr publicznych. Rangowanie gmin wykazało rozróżnienie badanego zjawiska i stało się podstawą do dalszych badań oraz zweryfikowania przedstawionych w pracy hipotez badawczych. Uzyskane w toku badań ankietowych wielkości ekonomiczne badanych gospodarstw oraz przeprowadzona autorska typologia gmin była bazą dla dokonania oceny wpływu dóbr publicznych w poszczególnych wyróżnionych czterech typach gmin na wielkości ekonomiczne gospodarstw agroturystycznych przy przyjęciu optyki zapewnienia zrównoważonego rozwoju rolnictwa. Wstępne wyniki tych badań dały mi sygnałne wnioski i stały się przyczynkiem do podjęcia modelowania omawianego zjawiska. Wynikiem tych analiz są skonstruowane cztery

autorskie modele liniowe opisujące zależność zmiennych ekonomicznych od zmiennych określających dobra publiczne (**rozdział siódmy**).

W wyniku przeprowadzonych badań uzasadniłam, że rozwój agroturystyki jest zdeterminowany występowaniem dóbr publicznych (hipoteza 1). Czynniki określające wartość przestrzeni agroturystycznej mają charakter obiektywny, są bezpośrednio związane z otoczeniem i jego właściwościami. Można powiedzieć, że przestrzeń agroturystyczna jest bardzo zróżnicowana i zmienna. Jednocześnie występuje zjawisko zmniejszania, urozmaicenia przestrzeni rolniczej, co jest szczególnie widoczne w przypadku daleko idącej specjalizacji produkcji rolnej. W tym samym czasie rośnie znaczenie wartości terenu krajobrazu naturalnego, bogatego w faunę i florę, a kontakt z przyrodą stanowi coraz cenniejszy element przestrzeni rekreacyjnej. Co ważne, współistnienie rolnictwa i środowiska przyrodniczego jest wynikiem wypracowania pewnej równowagi pomiędzy bogactwem środowiska a interesami działalności rolniczej, w tym agroturystycznej. Otrzymane wartości ekonomiczne w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych wśród badanych gospodarstw oraz dokonana typologia gmin wskazały na to, że dochód z działalności agroturystycznej uzależniony jest od dostarczania przez obszary wiejskie i rolnictwo dóbr publicznych (przyczynek do potwierdzenia hipotezy 3). Ciekawym jest fakt, że możliwość i chęć obcowania z naturą jest bodźcem dla turystów do płacenia przez nich za dobra publiczne przy jednoczesnym nabywaniu dóbr prywatnych, którymi w tym przypadku są wczasy agroturystyczne. Tak więc zachowanie na obszarach wiejskich różnych elementów krajobrazu oraz dostęp do niego zwiększa atrakcyjność i szanse rozwoju turystyki, a w szczególności turystyki bazującej na walorach naturalnych, związanych z różnorodnością flory i fauny. Na tej podstawie można byłoby wnioskować o silnym uzależnieniu dochodów z działalności agroturystycznej od występowania na danym obszarze dóbr publicznych (model 1).

Określając wpływ ilości dóbr publicznych na atrakcyjność turystyczną gmin przeanalizowałam związek między liczbą udzielonych noclegów w gospodarstwach agroturystycznych a czynnikami charakteryzującymi dobra publiczne i badane gminy. Wykazałam, że zależność lepiej oddaje relacje między dobrami publicznymi a efektami z działalności gospodarstwa agroturystycznego (model 2). Czynnikiem korygującym była gęstość zaludnienia, co oznacza, że wzrost tego miernika wpływał negatywnie na ruch turystyczny w badanych gospodarstwach. Natomiast wyższa lesistość i wyższy udział użytków rolnych są czynnikami zwiększającymi atrakcyjność turystyczną określonej lokalizacji. Ta zależność w przypadku pierwszego czynnika jest oczywista. Natomiast

w przypadku użytków rolnych, należy je utożsamiać z występowaniem otwartych przestrzeni oraz atrakcyjnych krajobrazów ukształtowanych przez gospodarstwa rolne.

Waloryzacja dóbr publicznych poprzez ich wpływ na poziom dochodów gospodarstw agroturystycznych (kapitalizację w dochodach) zachodzi w sposób pośredni, w pewnym sensie pozarynkowy. Potwierdza to drugą hipotezę, iż *rozwój funkcji turystycznej gospodarstw rolnych prowadzi do ograniczenia działalności rolniczej (hipoteza 2)*. Co oznacza, że środki finansowe uzyskiwane przez gospodarstwa agroturystyczne w mniejszym stopniu powiązane są z funkcją produkcyjną w rolnictwie. Procesem pośredniczącym jest system instytucjonalny związany z prowadzoną polityką gospodarczą, utożsamianą z wtórnym podziałem dochodu narodowego i w tym przypadku rozumianą jako wspólna polityka rolna. Zatem to nie rynek bezpośrednio wynagradza za występowanie dóbr publicznych. To system instytucjonalny w wyniku zawarcia umowy społecznej uruchamia przepływ środków finansowych będących opłatą za dostarczanie dóbr publicznych. Racjonalne wykorzystanie rzadkich zasobów tkwiących na obszarach wiejskich prowadzi do uwzględnienia rent środowiskowych. Do uwarunkowań, które za pośrednictwem wspólnej polityki rolnej w rozpatrywanych lokalizacjach pozwalały uzyskać wyższy poziom dochodów, były (model 3): powierzchnia gminy, powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona, gęstość zaludnienia, powierzchnia obszarów o walorach wypoczynkowych, udział UR w powierzchni ogólnej, pracujący w rolnictwie, a także wielkość PKB *per capita*. W wyniku przeprowadzonych analiz uzyskałam w tym modelu wysoką wartość współczynnika determinacji, co potwierdza rosnące ukierunkowanie środków płynących ze wspólnej polityki rolnej na finansowanie dóbr publicznych. Oznacza to zmianę paradygmatu we wspólnej polityce rolnej UE i stopniowe odchodzenie od dominacji paradygmatu rolnictwa industrialnego na rzecz rolnictwa społecznie zrównoważonego. Zmiany w polityce rolnej wykazują na skłonność do coraz większego uwzględniania efektów zewnętrznych implikowanych stosowanymi technologiami powodującą wprowadzenie swoistych dopłat środowiskowych i wyższych cen za produkty ekologiczne. Skłania także do rozwoju działalności bazującej na zasobach związanych z rolnictwem, ale niegenerujących na szeroką skalę negatywnych efektów zewnętrznych. Na podstawie koncepcji wielofunkcyjnego rozwoju wsi można zasugerować, że rolnictwo jest w stanie realizować cenione przez społeczeństwo funkcje pozaprodukcyjne, które nie mogą być wykonane przez inne sektory gospodarcze. Działalność agroturystyczna przybiera formę, a tym samym przedstawia ofertę, adekwatną do cech przyrodniczych, kulturowych i klimatycznych danego regionu.

Interesującą, z punktu widzenia rozważanych zależności pomiędzy dochodem gospodarstw agroturystycznych oraz występujących dóbr publicznych, jest liczba pracujących w rolnictwie. Większe zatrudnienie w tym sektorze gospodarki zwiększało dochód uzyskiwany z gospodarstwa agroturystycznego. Można to pośrednio wiązać z dobrami publicznymi dostarczonymi przez gospodarstwa rolne, które w modelowaniu nie zostały ujęte wprost. Wpisuje się to w koncepcję rolnictwa wielofunkcyjnego, które zapewnia dodatkowe dochody dla działalności gospodarczej wykorzystującej zasoby związane z rolnictwem. Koncepcja ta wskazuje równocześnie na symbiotyczne związki między rozwojem agroturystyki a rolnictwem. W tym przypadku następuje niewątpliwie łączenie dochodów uzyskiwanych także z systemu instytucjonalnego pomiędzy działalnością *stricte* rolniczą a działalnością gospodarstwa agroturystycznego. W wielu regionach Europy to rolnictwo ukształtowało krajobraz i obszary wiejskie, które mogą stanowić źródło dostarczania dóbr publicznych. Niezwykle ważną w tym kontekście cechą jest naturalny charakter zasobów (w szczególności ziemi) związanych z rolnictwem. Dlatego rolnictwo ze swej natury jest wielofunkcyjne, natomiast stopień rozwoju społeczno-gospodarczego powoduje swoistą gradację wartości rolnictwa na rzecz rozwoju turystyki. Wzrost wartości zasobów, przez uwzględnienie pozaprodukcyjnych funkcji rolniczych, prowadzi do zmniejszenia presji na intensywność ich zastosowania w działalności rolniczej. W konsekwencji zmniejsza to tworzenie negatywnych efektów zewnętrznych. To dowartościowanie wynika z możliwości uzyskania dodatkowych źródeł dochodów, w tym także za pośrednictwem państwa. Odwołując się do teorii lokalizacji, jest to niejako zgodne z koncepcją odwróconych kręgów Thüнена i roli peryferii zgodnie z nurtem nowej geografii ekonomicznej podnoszącej rolę czynników niemobilnych. Przedstawia zatem możliwość różnicowania dochodów i korzyści wynikających z trwałych niemobilnych czynników związanych z daną lokalizacją, na które występuje popyt o charakterze pozalokalnym.

W wyniku przeprowadzonych badań potwierdzono, iż *dobra publiczne dostarczane przez obszary wiejskie i rolnictwo podlegają waloryzacji rynkowej poprzez wpływ na dochody gospodarstw rolnych i gmin (hipoteza 3)*. Badając wpływ występujących dóbr publicznych wytwarzanych w gospodarstwach rolnych, ale także w przestrzeni jednostek administracyjnych poza rolnictwem na wielkość uzyskiwanych dochodów w gminach wykazałam brak właściwej wyceny dóbr publicznych przez mechanizm rynkowy. Wycena ta jest wyraźnie zniekształcona, co można przede wszystkim interpretować jako niedowartościowanie. Dopiero uwzględnianie środków finansowych od podatników pozwoliło w pełniejszym zakresie wykazać związek tych dóbr z uzyskiwanym poziomem

rozwoju mierzonym PKB *per capita* (model 4). Przeprowadzona estymacja potwierdziła wpływ dóbr publicznych na dochody mieszkańców poddanych analizie badanych gmin (model 4). Zatem wycena rynkowa w połączeniu z finansowym wsparciem rolnictwa realizowanym w ramach wspólnej polityki rolnej uwzględnia dobra publiczne. Wobec tego dobra publiczne dostarczane przez obszary wiejskie i rolnictwo podlegają również waloryzacji instytucjonalnej poprzez wpływ na dochody gospodarstw rolnych i gmin. Wartość dóbr publicznych kapitalizuje się więc w dochodach czynników produkcji na obszarach wiejskich.

Rola dóbr publicznych w kształtowaniu dochodów gmin nie zawsze jest jednokierunkowa. O ile niska gęstość zaludnienia sprzyja atrakcyjności turystycznej gmin, to jest równocześnie czynnikiem pogarszającym wielkość uzyskiwanych dochodów *per capita*. Podobnie niekorzystnie wpływa wyższy poziom zalesienia, a także większy udział powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej. Czynnikiem powiększającym te dochody jest natomiast większa powierzchnia obszarów o walorach wypoczynkowych. Podobnie wysoki udział użytków rolnych zmniejsza poziom PKB *per capita* gminy. W warunkach rynkowych można zauważyć, że niektóre z rozważanych dóbr publicznych nie są czynnikami zapewniającymi korzyści dla mieszkańców gmin. W przeprowadzonym badaniu (model 4) potwierdzono, że korzyści z istnienia dóbr publicznych rozkładają się na szerszą grupę podmiotów, w tym przypadku całą społeczność gminy. Nie można ich zatem łączyć, także w zakresie finansowania, jedynie z rolnictwem czy działalnością agroturystyczną. Dopiero taka perspektywa obszaru jest właściwa do określenia podmiotów, które dostarczają dobra publiczne.

Reasumując, wartością dodaną przeprowadzonych badań jest autorska typologia gmin Pomorza Zachodniego według możliwości wykorzystania dóbr publicznych w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz modele zależności (heurystyczne i ekonometryczne) dóbr publicznych, wsparcia z WPR oraz dochodów gmin i gospodarstw agroturystycznych. Tym samym monografia uzupełnia dorobek nauk ekonomicznych o wieloaspektową perspektywę oceny dóbr publicznych oraz ukazanie skali i złożoności powiązań pomiędzy rolnictwem, agroturystyką i rozwojem na poziomie lokalnym.

#### **4. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo badawczych**

Prowadzone przeze mnie badania i analizy naukowe koncentrują się przede wszystkim wokół trzech grup zagadnień ściśle ze sobą powiązanych. Grupy te obejmują:

1. Przemiany społeczno-ekonomiczne wsi i rolnictwa w procesie integracji z Unią Europejską;
2. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich z uwzględnieniem paradygmatu rolnictwa zrównoważonego;
3. Dobra publiczne na obszarach wiejskich.

W ramach **pierwszego obszaru badawczego** dotyczącego przemian społeczno-ekonomicznych wsi i rolnictwa, koncentrowałam się głównie wokół restrukturyzacji rolnictwa i gospodarki rolnej w procesie integracji europejskiej. Nawarstwiająca się przez całe dziesięciolecia zaniedbania jak również zmiany ustrojowe postawiły przed polskim rolnictwem i wsią wielokierunkowe wyzwania, zarówno od strony ekonomicznej, jak i społecznej. Z jednej strony był to problem restrukturyzacji i modernizacji wsi oraz rolnictwa, z drugiej zaś ich integracji ze strukturami europejskimi. Jednym z obszarów realizacji procesu integracji Polski z Unią Europejską były instrumenty finansowe. Przeznaczone były one na rozwój społeczno-gospodarczy państw i regionów (m.in. fundusze strukturalne takie jak: *Phare, Ispa, Sapard*). Z uwagi na początkowo niskie zainteresowanie rolników tymi programami, istotną rolę w ich wdrażaniu odegrały jednostki doradztwa rolniczego. Uwarunkowania ich rozwoju określiłam w ramach pracy nad rozprawą doktorską. W badaniach podjęłam również problematykę, wspomaganą przez system doradztwa rolniczego, zmian zachodzących w rolnictwie, związanych z jego restrukturyzacją i modernizacją, których celem było dostosowanie polskiego rolnictwa do warunków otwartej gospodarki rynkowej. Efekty tych zmian ujawniły się zarówno w postaci dostosowywania się do nowych wyzwań środowisk rolniczych, jak i instytucji związanych z rozwojem wsi i rolnictwa. Uzyskane wyniki pozwoliły mi na dokonanie diagnozy stanu i rozwoju samoorganizowania się rolników, a także roli i znaczenia doradztwa rolniczego w podejmowaniu wspólnych działań gospodarczych.

Poddając badaniom doświadczenia związane z wdrażaniem programu *Sapard* zaobserwowałam, że odpowiednio zaprojektowany i realizowany system instytucjonalnego wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich miał istotny wpływ na terminowe i efektywne wykorzystanie tych środków. Badania te zostały przeprowadzone w ramach realizowanego i kierowanego przeze mnie grantu badawczego pt. *Efektywność wykorzystania środków pomocowych programu Sapard w rozwoju obszarów wiejskich województwa zachodniopomorskiego*, finansowanego przez Komitet Badań Naukowych w Warszawie. Zagadnienia z tego obszaru badawczego były przedmiotem m.in. publikacji:



- *Efekty z wdrażania Programu SAPARD w ramach Działania I w województwie zachodniopomorskim*. Prace Komisji Nauk Rolniczych i Biologicznych XLIII, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Prace Wydziału Nauk Przyrodniczych, Seria B, nr 57, Bydgoszcz 2005, ISSN 0572-5844, s. 89–95 (*współautor B. Stankiewicz*).

Moje badania dotyczące przemian społeczno-ekonomicznych wsi i rolnictwa w procesie integracji z Unią Europejską zaczęły stopniowo ewaluować w kierunku wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich z uwzględnieniem paradygmatu zrównoważonego rozwoju, tj. **drugiego obszaru badawczego**. Interesujące stały się dla mnie problemy związane z dywersyfikacją gospodarstw rolnych w kierunku podejmowania przez nie i rozwijania działalności pozarolniczej. Prowadząc badania nad rolą i miejscem agroturystyki jako jednej z form przedsiębiorczości rozwijających się na obszarach wiejskich, zwróciłam uwagę, że przedsiębiorczość wiejska łączy się z poszukiwaniem przez rolników i mieszkańców wsi dodatkowych i alternatywnych źródeł dochodów, nie tylko na bazie innowacji, ale również twórczego naśladownictwa.

Analizując wpływ atrakcyjności wybranych gmin Polski na rozwój gospodarstw agroturystycznych interesujące było podjęcie badań związanych z dostosowaniem działalności gospodarczej do zaistniałych zmian środowiska przyrodniczego i ekologicznego. Zagadnienia związane z problematyką zrównoważonego rozwoju, a często także rewitalizacją obszarów wiejskich, polegały na znalezieniu racjonalnych rozwiązań dotyczących zagospodarowania przestrzennego i ochrony środowiska. Efekty prowadzonych badań w powyższym zakresie zostały opublikowane m.in. w:

- *Rural Tourism Development in Poland*. Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu SERIA, tom XI, zeszyt 6. Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa – Poznań – Olsztyn 2009, ISSN 1508-3535, s. 17–20;
- *Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy a rozwój agroturystyki*. Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy 3(2010) Bydgoszcz 2010, ISSN 1899-9573, s. 153–162;
- *Rozwój turystyki w świadomości mieszkańców obszarów recepcji turystycznej na przykładzie gminy Kołobrzeg*. Zarządzanie w turystyce. Problemy Zarządzania, vol. 8, nr 3(29). Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010, ISSN 1644-9584, s. 138–144.

*pu*

- *Stan obecny i uwarunkowania rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce*. Kwartalnik Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 1/2, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie – Oddział w Poznaniu, Poznań 2010, ISSN 1232-3578, s. 86–94.

W badaniach podejmowałam również próbę odpowiedzi na pytanie jak kształtują się tendencje dochodów rolniczych w Polsce. Wyniki tych badań można znaleźć między innymi w publikacjach:

- *The evaluation of the trends of Polish farms incomes in the FADN regions after the integration to the EU*. Journal of Agribusiness and Rural Development 2(20), Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2010, ISSN 1899-5241, s. 5–11, (współautor A. Grzelak).
- *Procesy konwergencji czy dywergencji w zakresie dochodów gospodarstw rolnych w Polsce w regionach FADN po integracji w UE?* Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu – Polityka ekonomiczna. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011, ISSN 1899-3192, s. 201–211, (współautor A. Grzelak).

Zajmując się problematyką wielofunkcyjnego rolnictwa i obszarów wiejskich w aspekcie jego zrównoważenia zauważyłam, że zwiększające się dochody ludności, ich mobilność oraz czas wolny sprzyjają zainteresowaniu wartościami krajobrazowymi i kulturowymi. Uznając rzadkość i ograniczoność zasobów środowiska stwierdziłam, że nowe koncepcje wyceny elementów środowiska odwołują się do kosztu jaki zostałby poniesiony w przypadku ich zniszczenia. Stąd też rośnie znaczenie zasobów wspólnych (dóbr publicznych), wśród których na pierwszym miejscu wymienia się zasoby środowiskowe. Rozważaniom poddałam zagadnienia dotyczące wartości ekonomicznej zasobów środowiska, uznając jednocześnie, że są kategorią niejednoznaczną i skomplikowaną. Przyglądając się bliżej dostępnym analizom poświęconym próbom wyceny środowiska przyrodniczego, skierowałam swoje zainteresowania badawcze w stronę problematyki dóbr publicznych dostarczanych przez obszary wiejskie, tj. **trzeciego obszaru badawczego**. Efektem tego była realizacja kierowanego przez mnie grantu badawczego nt.: *Agroturystyka jako działalność gospodarcza i dobro publiczne w gospodarstwach rolnych Pomorza Zachodniego*, finansowanego przez Narodowe Centrum Badań Nauki w Krakowie. Podkreślić należy, że znalezienie właściwej równowagi między swobodnym rozwojem obszarów recepcji turystycznej i ochroną ich zasobów jest zadaniem bardzo trudnym. W badaniach przedstawiłam koncepcje pełnej wartości ekonomicznej zasobów przyrodniczych oraz podstawowych metod ich wyceny. Przeprowadzone analizy oraz teoria dóbr publicznych były

kontynuowane i szerzej opisane w monografii przedstawionej do oceny. Wyniki prowadzonych badań w tym zakresie wskazały, że racjonalne wykorzystanie rzadkich zasobów występujących na obszarach wiejskich prowadzi do uwzględnienia rent środowiskowych w rachunku ekonomicznym. Środowisko naturalne w krajach rozwiniętych stało się niemal całkowicie antropogeniczne. Związane jest to między innymi z nowymi potrzebami i priorytetami społeczeństwa. Efekty rozważań teoretycznych i empirycznych były tematem publikacji:

- *Agro Tourism as Public Good in Rural Areas: A Case Study*. European Research Studies Vol.16, No.1, 2013;
- *Issues of public goods in a multi-functional development of rural areas*. Economic Science for Rural Development No. 31, Integrated and Sustainable Regional Development, Jelgava 2013, ISSN 1691-3078, p. 28–32 (*współautor A. Matuszczak*);
- *Considerations on a land intrinsic productivity and its determinants in a sustainable agriculture*. Acta Stientiarum Polonorum, Oeconomia 14(3). Wydawnictwo Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 2015, ISSN 1644-0757, p. 39–48 (*współautor B. Czyżewski*);
- *Czy subsydia ze wspólnej polityki rolnej UE są rentą polityczną? Próba konceptualizacji badań*. Journal of Agribusiness and Rural Development 1(31). Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2014, ISSN 1899-5241, s. 13–20 (*współautor B. Czyżewski*).

Interesującym okazało się powiązanie dwóch ostatnich obszarów badawczych, tj. wielofunkcyjnego rolnictwa i dostarczania dóbr publicznych w kontekście rozwoju działalności agroturystycznej. W trakcie analiz teoretycznych pojawiły się pytania: czy dostarczanie dóbr publicznych przez obszary wiejskie i rolnictwo w agroturystyce wpływa na dochodowość gospodarstw agroturystycznych i czy dobra publiczne wytwarzane w przestrzeni jednostek administracyjnych poza rolnictwem wpływają na wielkość uzyskiwanych dochodów w gminach? Próba odpowiedzi na powyższe pytania i pojawiające się w związku z tym problemy badawcze były rezultatem przeprowadzonych przeze mnie badań empirycznych, których efektem jest przede wszystkim autorska monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe.

W ramach realizacji swoich zainteresowań naukowo-badawczych brałam udział w **7 projektach naukowych i rozwojowych** jako:

- kierownik i jedyny wykonawca projektu badawczego pt. *Agroturystyka jako działalność gospodarcza i dobro publiczne gospodarstw rolnych Pomorza Zachodniego*. Projekt

finansowany przez Narodowe Centrum Nauki w Krakowie (DEC-2011/01/B/HS4/02858 z dnia 2011-10-13);

- kierownik projektu pt. *Efektywność wykorzystania środków pomocowych programu SAPARD w rozwoju obszarów wiejskich województwa zachodniopomorskiego*. Projekt finansowany przez Komitet Badań Naukowych w Warszawie (nr 2P0 6R 02626, um. 0386/P06/2004/26);
- wykonawca projektu pt. *Rola i efekty współpracy euroregionalnej w ochronie środowiska przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem zachodniego pogranicza Polski*, projekt finansowany przez Komitet Badań Naukowych w Warszawie (nr 6 P06S 062 21);
- wykonawca projektu pt. *Uwarunkowanie i kreowanie procesów przemian strukturalnych w gospodarstwach rolnych północnej Polski w aspekcie integracji z Unią Europejską*, projekt finansowany przez Komitet Badań Naukowych w Warszawie (nr 5P06J03013);
- wykonawca badań własnych pt. *Agroturystyka w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich. Studium porównawcze*, realizowanych w Katedrze Doradztwa w Agrobiznesie Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie (nr 502-03-020-1352-01/03);
- wykonawca badań własnych pt. *Wpływ agroturystyki na społeczno-ekonomiczne aspekty rozwoju obszarów wiejskich północnej Polski*, realizowanych w Katedrze Doradztwa w Agrobiznesie Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie (nr 502-03-020-1352-02/06);
- wykonawca w badaniach statutowych pt. *Doradztwo rolnicze i doskonalenie zawodowe rolników (upowszechnianie wiedzy i postępu polityki rolnej i społecznej, doradztwo dla potrzeb agrobiznesu i środowisk lokalnych, kształtowanie środowiska przyrodniczego i systemy wspomagania decyzji w rolnictwie)*, realizowanych w Katedrze Doradztwa w Agrobiznesie Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, kierownik badań: prof. zw. dr hab. A. Mickiewicz (nr 501-03-020-1213-00/2).

Celem wymiany poglądów, możliwości podjęcia merytorycznych dyskusji oraz prezentacji wyników badań systematycznie brałam udział w dyskusjach na licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych oraz seminariach (58, w tym 7 za granicą). Do najważniejszych zaliczyć należy:

- uczestnictwo w międzynarodowej konferencji naukowej nt.: *Ekonomia versus środowisko-konkurencyjność czy komplementarność*. Organizator: Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, Jachranka (23–25.11.2015 r.);

- uczestnictwo z referatem w międzynarodowej konferencji naukowej nt.: *International Conference on Applied Business and Economics*. Organizator: University of Piraeus, Delphi – Greece (23–25.09.2014 r.);
- uczestnictwo z referatem w IX Kongresie Ekonomistów Rolnych nt.: *Ekonomia dla przyszłości. Odkrywać naturę i przyczyny zjawisk gospodarczych*. Organizator: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa (28–29.11.2013 r.)
- uczestnictwo w międzynarodowej konferencji naukowej nt.: *Nauki ekonomiczno-rolnicze w kontekście zmieniających się potrzeb gospodarki z okazji obchodów 60-lecia Wydziału Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie*. Organizator Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Warszawa (10.05.2013 r.);
- referat i głos w dyskusji na konferencji naukowej nt.: *International Conference on Applied Business and Economics*. Organizator: University of Piraeus, University of Cyprus, Nicosia (11–13.10.2012 r.);
- referat i głos w dyskusji na konferencji naukowej nt.: *Zrównoważony rozwój lokalny – badania, doświadczenia i praktyka*. Organizator: Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Szczecin – Gdańsk – Nynäshamn – Gripsholm – Ryga – Sztokholm (13–18.05.2011 r.);
- udział w konferencji naukowej nt.: *Agroekonomia w warunkach rynkowych. Problemy i wyzwania*. Organizator: Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań (28.09.2010 r.);
- referat i głos w dyskusji na konferencji naukowej nt. *Inproforum 2009*. Organizator: University of South Bohemia, Czeskie Budziejovice (02–06.11.2009 r.);
- referaty i głos w dyskusjach na Kongresach Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu od 2002 roku (Kongresy: VII, IX, XI, XVI, XVII, XIX, XXI, XXII);
- referat i głos w dyskusji na konferencji naukowej pt.: *Reformowanie i podwyższanie efektywności produkcji rolniczej*. Organizator: Akademia Zarządzania i Agrobiznesu w Sankt Petersburgu, Sankt Petersburg (23–25.06. 2003 r.).

## 5. Charakterystyka ilościowa dorobku publikacyjnego

Jestem autorem i współautorem 73 prac twórczych, z czego 62 zostało napisanych po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych. Na ten dorobek składają się 2 monografie autorskie, 16 udziałów w monografiach oraz 39 artykułów naukowych (20 we

współautorstwie). W odniesieniu do prac przygotowywanych we współautorstwie mój wkład własny był co najmniej parytetowy.

Przed uzyskaniem stopnia doktora nauk ekonomicznych opublikowałam jedenaście opracowań naukowych, które obejmują:

- ✓ siedem rozdziałów we współautorstwie w monografiach naukowych,
- ✓ trzy publikacje w czasopismach naukowych.

Mój dorobek publikacyjny po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych tworzą:

- ✓ dwie monografie, w tym jedna autorska monografia omówiona w punkcie 3 autoreferatu;
- ✓ szesnaście udziałów w monografiach naukowych, z czego pięć przygotowanych samodzielnie, cztery w języku angielskim;
- ✓ trzydzieści dziewięć artykułów w czasopismach naukowych, w tym dwadzieścia przygotowanych samodzielnie, jedenaście w języku angielskim.

Znaczna część moich opracowań naukowych opublikowana została w renomowanych wydawnictwach uczelnianych i jednostek naukowo-badawczych. Te pierwsze obejmują między innymi: Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego „Polityki Europejskie, Finanse i Marketing”, monografie pokonferencyjne Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie i Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Prace Naukowe Katedry Polityki Agrarnej i Marketingu w Warszawie, Prace Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego, Studia i Materiały Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Wiedzą w Bydgoszczy, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Społecznej w Ostrołęce, Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis – seria Oeconomia, Management, Journal of Agribusiness and Rural Development. Wśród wydawnictw jednostek naukowo-badawczych za najważniejsze uważam: „Acta Scientiarum Polonorum, Seria: Oeconomia”, „Roczniki Naukowe Seria”, Ostrołęckie Towarzystwo Naukowe im. Adama Chętnika, Wieś Jutra oraz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oddział w Poznaniu. Monografie bądź rozdziały w monografiach, napisane samodzielnie lub we współautorstwie, zostały opublikowane przez wydawnictwa uczelniane takich ośrodków jak: Akademia Rolnicza w Szczecinie (obecnie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie), Akademia Rolnicza w Lublinie, Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Społeczna w Ostrołęce, Akademia Podlaska i Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Na uwagę zasługuje fakt, iż 20% prac zostało opublikowane w języku angielskim, do głównych wydawnictw

zagranicznych należą: Latvia University of Agriculture Jelgava – Łotwa (*Economic Science for Rural Development*), University of Piraeus – Grecja (*European Research Studies Journal*), University of South Bohemia – Czechy (*materiały opublikowane na płycie CD – Inproforum*).

Jestem również redaktorem jednej publikacji naukowej napisanej w języku polskim i współredaktorem monografii napisanej w języku angielskim. Ponadto w moim dorobku należy uwzględnić również trzy pozostałe publikacje obejmujące artykuły nierecenzowane – dwa napisane w języku rosyjskim i jeden w języku angielskim.

Szczegółowy wykaz publikacji wraz z opisami bibliograficznymi i charakterystyką wkładu własnego (publikacje we współautorstwie) znajdują się w załączniku trzecim do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego.

Za działalność naukową zostałam sześciokrotnie nagrodzona (nagrody indywidualne i zespołowe) przez JM Rektora Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie.

W dotychczasowej pracy badawczej współpracowałam z wieloma ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą, m.in. z University of Piraeus w Grecji i University of South Bohemia w Czechach. Znalazło to wyraz zarówno we wspólnie napisanych projektach (*np. Jean Monnet Centre of Excellence on Shipping, Trade and Transport*), organizowaniu trzech konferencji krajowych i czterech międzynarodowych, jak i uczestnictwie w jedenastu stażach lub/i szkoleniowych wyjazdach zagranicznych.

Jestem członkiem w towarzystwach naukowych, takich jak:

- Komitet Redakcyjny Roczników Naukowych Instytutu Ekonomicznego PWSZ im. Stanisława Staszica w Pile „Postępy Nauk Ekonomicznych” od 2012 roku;
- Rada Programowa Zeszytów Naukowych Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Społecznej w Ostrołęce od 2011 r.;
- komitet doradczy (Advisory Board) w międzynarodowym czasopiśmie naukowym *International Journal of Economics and Business Administration* od 2013 r.;
- komitet doradczy (Advisory Committee) w międzynarodowym czasopiśmie naukowym *European Research Studies Journal* od 2012 r.

Mój dorobek naukowo-badawczy na dzień 03.12.2015 r. w ujęciu wskaźnikowym wygląda następująco:

- Według Web of Science Core Collection – Cited Reference Search (na podstawie Biblioteki ZUT w Szczecinie)

- Liczba publikacji: 13, liczba cytowań 17, indeks Hirscha 1,
- Według bazy Google Scholar:
  - Liczba publikacji: 68, liczba cytowań 49, indeks Hirscha 5,
- Według BazEcon
  - Liczba publikacji: 36, liczba cytowań 21, indeks Hirscha 2,

Liczba punktów publikacji według stosowanego MNiSW systemu oceny parametrycznej wyniosła 395 punktów na dzień 05.12.2015 r.

**Liczebność dorobku według kategorii przed i po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych**

Wyszczególnienie	Przed uzyskaniem stopnia doktora	Po uzyskaniu stopnia doktora	Suma
Monografie	0	2	2
w tym we współautorstwie:	0	0	
Udziały w monografiach	8	16	24
w tym we współautorstwie	7	10	
w tym anglojęzyczne	3	4	
Artykuły naukowe	3	39	42
w tym we współautorstwie:	0	20	
w tym anglojęzyczne	0	11	
Redakcje naukowe	0	2	2
w tym we współautorstwie:	0	1	
w tym anglojęzyczne	0	1	
Pozostałe (w tym nierecenzowane materiały konferencyjne)	0	3	3
w tym we współautorstwie:	0	1	
w tym anglojęzyczne	0	3	
<b>Razem</b>	<b>11</b>	<b>62</b>	<b>73</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wskazanych publikacji.

**6. Działalność dydaktyczna, popularyzatorska oraz organizacyjna**

W ramach działalności dydaktycznej prowadziłam zajęcia zarówno na studiach stacjonarnych jak i niestacjonarnych na Wydziale Ekonomicznym Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego. W trakcie studiów doktoranckich na Wydziale Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej (obecnie Wydział Ekonomiczny) i Wydziale Rolnictwa prowadziłam ćwiczenia z podstaw przedsiębiorczości, doradztwa w agrobiznesie, podstaw gospodarki żywnościowej (po obronie pracy doktorskiej również wykłady). W ramach specjalności *Ekonomika turystyki* prowadziłam ćwiczenia i wykłady specjalnościowe, np. *Agroturystyka, Ekonomika przedsiębiorstw turystycznych*. Prowadziłam



również seminaria licencjackie i magisterskie. Po powstaniu kierunku Turystyka i Rekreacja prowadziłam ćwiczenia i wykłady m.in. z przedmiotów: *Tourism Management* (w języku angielskim), *Agritourism* w (języku angielskim), *Produkt turystyczny*, *Polityka gospodarki turystycznej*, *Podstawy turystyki i rekreacji*, *Organizacja turystyki zagranicznej*. Ponadto na kierunku Ekonomia prowadziłam wykłady i ćwiczenia z następujących przedmiotów: *Ekonomika gospodarki żywnościowej*, *Doradztwo rolnicze*, *Przedsiębiorczość*.

W latach 2004–2010 byłam koordynatorem specjalności *Ekonomika Turystyki* na Wydziale Ekonomicznym ZUT w Szczecinie. W ramach pełnionej funkcji odpowiadałam za wdrożenie zmian w metodach nauczania oraz za wprowadzenie do programu studiów nowych przedmiotów wykładowych i ćwiczeniowych. Ponadto jako członek, powołanej przez Radę Wydziału Ekonomicznego ZUT w Szczecinie, Rady Programowej w celu utworzenia kierunku Turystyka i Rekreacja, skutecznie przyczyniłam się do powstania tego kierunku, częściowo opracowując program nauczania.

Prowadziłam również wykłady lub/i seminaria, w ramach programu LLP Erasmus+ Programme (Individual Teaching Programme for STA) w:

- University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Faculty of Economics, "*Sustainable development in agriculture – case of Poland*" (02–06.06.2015 r.);
- Latvia University of Agriculture, Faculty of Economics, "*Chosen problems of agritourism in West Pomerania region*" (23–29.03.2015 r.);
- University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Faculty of Economics, "*Rural areas development in Poland*" (21–26.01.2013 r.);
- University of Piraeus, Faculty of Economics, "*Rural areas development in perspective of 2014–2020*" (21–26.01.2012 r.);
- Latvia University of Agriculture, Faculty of Economics, "*Multifunctional development of agriculture in special regards of agritourism conceptualisation*" (02–06.07.2012 r.);
- University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Faculty of Economics, "*Development of rural tourism in West Pomeranian Region*" (25–29.06.2012 r.);
- University of Piraeus, Faculty of Economics, "*Publics goods as a way of agritourism development*" (01–21.04.2011 r.);
- University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Faculty of Economics, "*Tourism as a form of non-agricultural activity*" (02–07.11.2009 r.).

W celu podnoszenia swoich kompetencji dydaktycznych uczestniczyłam we wspomnianych już wcześniej podyplomowych kursach pedagogicznym i rachunkowości.

Kompetencje dydaktyczne zostały wzmocnione przeze mnie w procesie mobilności pracowników naukowych i internacjonalizacji nauki poprzez uczestnictwo w:

- szkoleniu w ramach programu LLP Erasmus+ Programme – *Individual Work Programme for STM*, Transylvania University of Brasov, Faculty of Economics, Brasov (13–19.07.2015 r.);
- krótkoterminowym stażu naukowym w instytucjach Unii Europejskiej (Parlament Europejski, Komisja Europejska, Stałe Przedstawicielstwo RP przy Unii Europejskiej) w Brukseli, Bruksela (1–05.12.2013 r.);
- szkoleniu w ramach programu LLP Erasmus Programme – *Individual Work Programme for STM*, University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Faculty of Economics, Ceske Budejovice (06–12.07.2011 r.);
- stażu naukowym w Latvia University of Agricultural – Faculty of Economics (2010 r.);
- stażu naukowym w The Division of Sport and Tourism – Glasgow Metropolitan College, Glasgow (01.03.2006–01.06.2006 r.);
- warsztatach szkoleniowych pracowników naukowo-dydaktycznych kształcących kadry dla turystyki, Łódź (10.2004 r.);
- warsztatach szkoleniowych nt. „*Kształtowania markowych produktów turystycznych oraz finansowania rozwoju turystyki ze środków Unii Europejskiej*”, Szczecin – Niechorze, (28.05.2004 r.);
- warsztatach szkoleniowych nt. „*Agribusiness Enterprise Development*”, Mashav Centre – Tel Aviv, Tel Aviv (9–16.09.2003 r.).

Ponadto podnosiłam kwalifikacje zawodowe:

- uzyskując uprawnienia do zasiadania w Radach Nadzorczych spółek z udziałem Skarbu Państwa (2009 r.);
- uczestnicząc w szkoleniu nt. „*European Union Framework 7 Programme, New Financial Structures Seminar*”, London Business School, London (18–19.05.2006 r.);
- uczestnicząc w szkoleniu ekspertów nt. „*Efekty i doświadczenia z wdrażania programu Sapard w województwie małopolskim*”, Kraków (09–10.05.2003 r.);
- prowadząc działalność gospodarczą w zakresie doradztwa i konsultingu (1998–2000 r.).

Działalność organizacyjna przejawiała się w następującej formie:

- w 2010 i 2014 roku byłam członkiem Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej na Wydziale Ekonomii ZUT w Szczecinie;

- w 2013 roku zostałam członkiem Zespołu ds. Monitorowania Procesu Wdrażania Strategii Rozwoju ZUT w Szczecinie na lata 2013–2016;
- na rok akademicki 2012/2013 powołana zostałam do Uczelnianej Komisji Konkursowej „Być przedsiębiorczym” ZUT w Szczecinie, pełniąc funkcję przewodniczącej;
- od 2012 roku pełnię funkcję opiekuna Studenckiego Koła Naukowego Turystyki i Rekreacji (ZUTiR) powstałego przy Zakładzie Polityki Gospodarczej i Turystyki Wydziału Ekonomicznego ZUT w Szczecinie;
- w 2010 roku pełniłam funkcję Pełnomocnika Wydziału Ekonomicznego ds. Współpracy Dydaktycznej z Zagranicą oraz funkcję Wydziałowego Koordynatora Erasmusa Wydziału Ekonomicznego ZUT w Szczecinie;
- w latach 2011–2015 zostałam powołana na członka Uczelnianej Komisji Dyscyplinarnej ds. Studentów ZUT w Szczecinie;
- w latach 2010–2012 byłam przedstawicielem Zakładu Polityki Gospodarczej i Turystyki w obradach Wydziałowej Komisji ds. Dydaktycznych, Wydziału Ekonomicznego ZUT w Szczecinie;
- w latach 2005–2008 pełniłam funkcję członka Rady Bibliotekarzy Akademii Rolniczej w Szczecinie (obecnie ZUT w Szczecinie);
- w latach 2005–2009 byłam członkiem Uniwersyteckiej Komisji Wyborczej Akademii Rolniczej w Szczecinie (obecnie ZUT w Szczecinie);
- w latach 2004–2010 reprezentowałam Katedrę Doradztwa w Agrobiznesie w obradach Wydziałowej Komisji ds. Dydaktycznych, Wydziału Ekonomicznego ZUT w Szczecinie;
- od kwietnia 2004 do 2014 roku pełniłam funkcję Kierownika Pracowni Turystyki na Wydziale Ekonomicznym ZUT w Szczecinie.

Należę do następujących towarzystw naukowych i jestem członkiem:

- Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu (od 2002 r.);
- Stowarzyszenia Rozwoju Obszarów Wiejskich, Ekologii i Turystyki (od 2005 r.);
- Polskiego Stowarzyszenia Kobiet Nauki POLSENA (od 2009 r.);
- od 2011 roku sprawuję funkcję sekretarza Stowarzyszenia Naukowego – Instytutu Gospodarki i Rynku.

*Beata Agnieszka*

